

A sorsfordító

IMMÁRON EZER ÉV távlatából tekintünk vissza a magyarok első királyára, államalapító uralkodójára, Istvánra. Mit tudunk, mit kell tudnunk Istvánról? Vajon születése óta eltelt mintegy 1010 és a halála óta eltelt csaknem 950 év iradatlan időtávolsága megadja-e a lehetőséget annak, hogy egyáltalán megkísérélhessük a hitelt, megbízhatóságra igényt tartó Istvánportré felvázolását? Bár a kérdésre igenlő választ adhatunk, két korlátozó tényezőről mindjárt az elején említett kell tennünk. Az egyik körülmény azzal kapcsolatos, hogy a magyarországi — a korabeli keresztény Európa szokásának megfelelő — latin nyelvű írásbeliség éppen Istvánnal indul, az ő korából maradt ránk az első oklevelek és törvények, valamint a királynak fiahoz intézett erkölcsitanító könyveskéje. Ezek elsősorban a kor viszonyait tükrözik, s csak áttételesen vetnek fényt István alakjára és személyére. István egységéről ezek mellett a minden rövidségük ellenére is értékes nyugat-európai híradásokból nyerhetünk adatokat. Az Istvánnal egykorú vagy közelkorú kútfők száma azonban csekély, a bennünket érdeklő megannyi kérdésre már csak kis számú kiadvány adhatna kielégítő választ. Másik körülményként az említhető, hogy István 1083-ban, halála után 45 évvel szentté avatták, azaz életét és tetteit követendő példaként állították a hívők elé. Az István szentté avatása körül keletkezett legendák — 1080 és 1100 között három is készült — már a szentté avatás előtt álló vagy éppen kanonizált István alakját öntötték bronzba, s bár még szövegükön gyakorta átútorolva — harcos és töprengő, kegyetlen és irgalmas, tehát mindenképpen emberi — ember portréja, de már eszmék foglalatoként, isteni régiókba emelkedetten ábrázolták a csodákat tenni képes király alakját.

A korabeli források csekély száma, valamint a későbbben keletkezett egyre nyilvánvalóbb aktualizációs tendenciái miatt a teljes ember képielt aligha áll módunkban felvázolni, de a személyiség főbb vonásai, történelmi tettei nagyjából kirajzolhatók. Esztergomban született, de azt már nem tudjuk pontosan, hogy mikor. A kútfőkben születési dátumát fennmaradt 967, 969 és 975 közül az utóbbi két évszámra van nagyobb valószínűsége, s abból következtetve, hogy házasságát csak 995–996-ban köthet, inkább az utóbbi évszámra (975) gondolhatunk. Ha ez a helyes dátum, akkor István születésekor apja, Géza már fejedelem volt. Anyja, Sarolt az Erdélyben hatalmat birtokló törzs fejéne, Gyulának volt a testvére. Szimbolikus jelentőségű, hogy István egy nyugat-magyarországi (dunántúli és nyugat-felvidéki) és egy kelet-magyarországi (erdélyi) törzs vezető családtagjának nászából született, méghozzá pogányként. Erre mutat, hogy előbb Vajknak nevezték, s csak utóbb, a kereszténységben nyerte az István nevet, amelyet szintén megkeresztelkedett apja, Géza is viselt. Géza azonban nem volt meggyőződéses keresztény, elég gazdagnak vélte magát ahhoz, hogy afféle barbár törzsfőként két istennek, a pogány isteneknek és a keresztényeknek mindenhatójának is szolgáljon, István anyja pedig Erdélyből a keleti — görög rítusú — kereszténységet hozta magával a Dunántúlra. Mindenesetre István nyugati (latin) rítus szerint keresztelkedett meg, s további élete és Magyarország egész jövője szempontjából nagy fontosságú volt házassága, amelyet még apja életében, 995–996-ban kötött Gizellával, Bajorország hercegének leányával.

A Gizellával érkező német harcosok támogatására igen nagy szüksége volt Istvánnak, hiszen 997-ben, amikor Géza meghalt, a fejedelemi trónra, valamint a megözvegyült fejedelemszöveg kezére az Árpád-ház egy idősebb férfi tagja, Koppány jelentette be igényét. A magyar történelem egyik korszakos sorsfordulója volt ez, annak a kérdésnek kellett összecsapásuk eredményeként elődnie, hogy az Árpádok családja, s őket követve Magyarország milyen úton haladjon tovább. Visszaszüllyedjen-e a pogányságra, biztosítva a nép széles tömegei számára a jogi egyenlőséget illetve annak illúzióját), avagy a keresztény vallás támogatásával végrehajtsa a törzsi keretek szétbontását, alávetésbe kényszerítse a társadalom elszegényedett elemeit, s létrehozza az osztályviszonyok konzerválásának erőszakszervezetét, az államot. István és Koppány harca az ifjú fejedelem győzelme ért véget, s ezzel a feudális magyar állam és a keresztény vallás ügye aratott győzelmet a törzsiség és a pogányság felett.

E katonai siker napirendre tűzte István uralkodásának nemzeti elismertetését. Eppen az ezredfordulón kért és kapott koronát III. Ottó német-római császártól. A bajok ott kezdődtek, hogy a várva várt unoka, aki a dinasztia folytonosságát biztosíthatta volna, nem született meg. Talán már az 1020-as évek vége felé maga a király is megbetegedett, s ha utóbb átmenetileg javult is állapota, régi egészségét többé nem nyerte vissza. 1024-ben eltávozott az élők sorából II. Henrik császár, Gizella testvére, s a német trónon helyébe lépett II. Konrád nyíltan ellenséges érdeklődéssel tekintett Magyarországra. Az 1020-as évek végén Istvánnak ugyan sikerült megtörnie az utolsó magyarországi törzsfők (a német-magyarországi törzsfők) a név szerint ismert anyai nagybátyja, Gyula, valamint Ajtony, továbbá talán más törzsi hatalmasságok ellen, amelyek révén élete vége felé joggal tekinthette magát az összes magyarok királyának. A Koppány leverésétől Ajtony legyőzéséig eltelt mintegy 30 év alatt István kemény kézzel tett rendet az országban, leszámolt ellenfeleivel. Törvényeket alkotott, amelyek a keresztény vallás kiterjesztését, a kialakuló feudális állam megerősítését, a magán tulajdon védelmét szolgálták. Ő hozta létre a vármegyéket, amelyek — noha alapvetően megváltozott tartalommal — máig élnek. Pénzt veretett, okleveleket adott ki. Nevéhez fűződik a magyarországi egyházi szervezet alapítása: érsekségeket, püspökségeket, kolostorokat alapított. Joggal illeti meg Istvánt az államalapító minősítés.

István a sorsfordító és emberpróbáló időkben is megőrizte emberiségét. Ha kellett — és gyakran kellett — tudott kemény és kíméletlen lenni. Am ha a körülmények megengedték, ő nemcsak hirdette, hanem gyakorolta is a keresztényi irgalmaságot. Egy nyugati forrás elmondja, hogy amikor István bebörtönöztetett legyőzött anyai nagybátyját, Gyulát, s az megszökött fogsgából, a király utána küldte szintén őrizetben tartott feleségét. Középkorban szokatlan nagylelkűség volt ez, a krónikás nem is mulasztotta el megjegyezni, hogy István kívül senki másról nem hallott, aki így kímélte volna a legyőzöttet. Az meg egy másik nyugati szerzőnek szűrt szemet, hogy amikor a bizánciak elfoglalták egy bolgár várost, s azt kirabolták, a Bizánccal szövetséges és a hadjáratban részt vevő István nem szármányolni kezdett, hanem templomba ment, s az ottani ereklyéket elhozta magával Magyarországra. István mélyen vallásos, őszinte hittel keresztény ember volt, nem csupán elveit, hanem cselekedeteit is ez a meggyőződés vezette. István azonban nem bigottan vallásos ember volt, hanem keresztény hite által vezérelt realpolitikust. Nevéhez fűződik a Szentföldre Magyarországon át vezető zarándokúti megnyitása. Am, amikor 1027-ben a Magyarországgal akkor már ellenséges viszonyban álló német-római császár küldötte, egy püspök, zarándokként ellenséges szándékkal akart áthaladni Magyarországon, István megtiltotta számára az utat országán keresztül.

TÖBB GYERMEK is született István és Gizella házasságából, közülük kettőnek a nevét ismerjük, Ottót és Imrét. Ottó nyilván még 1002 előtt született, mivel az akkor uralkodó és 1002-ben meghalt német uralkodó, III. Ottó nevét kapta a kereszténység, Imre pedig 1007-ben. Az ő neve eredetileg Henrik volt, vagyis a születésekor a német birodalmat kormányzó Henrik (II. Henrik császár) nevét nyerte, aki Gizellának testvére, Istvánnak tehát sógora volt. István gyermekei azonban fiatal korukban meghaltak, egyedül Imre ért

A Magyar Nemzet megkérdése:

Mit csinálnak a képmutogatók?

A Fő téren tartandó óbudai vigasságok keretében, augusztus 30-án és 31-én délután négy és öt, valamint este nyolc és kilenc óra között képmutogatók szórakoztatják a közönséget. A régi vásári szokást föllevelelvő Tersziházi vezetőjét, Bucz Hunort először a műfaj múltjáról kérdeztem.

— Az utolsó emlékek a múlt századra nyúlnak vissza — mondta. — Arany János még láthatott ilyen előadást, erre utal a *Képmutogató* című balladája. A képmutogatók populáris műfaj volt, művelői vásárokon léptek föl, eredetileg hát — tizennyolc kép segítségével adták tovább az éppen akkor aktuális történet fontosabb mozzanatait, valamilyen gyilkosságról, "regélekről", vagy arról, hogy a főhős belesett a dobba. A múlt század utolsó harmadában képmutogatók már csak elvétve akadtak. A műfaj továbbfejlődött: először zenekísérett csatlakozott hozzá, majd a hívszerben elmondott történet egy-egy részét változtatva is elkészítették és áru-

meg a felnőtt kort. Az 1020-as években Imre megnősült, görög feleséget vett, de házasságukból nem született gyermek. Az öregedő István számos csapás sújtotta. A bajok ott kezdődtek, hogy a várva várt unoka, aki a dinasztia folytonosságát biztosíthatta volna, nem született meg. Talán már az 1020-as évek vége felé maga a király is megbetegedett, s ha utóbb átmenetileg javult is állapota, régi egészségét többé nem nyerte vissza. 1024-ben eltávozott az élők sorából II. Henrik császár, Gizella testvére, s a német trónon helyébe lépett II. Konrád nyíltan ellenséges érdeklődéssel tekintett Magyarországra. Az 1020-as évek végén Istvánnak ugyan sikerült megtörnie az utolsó magyarországi törzsfők (a német-magyarországi törzsfők) a név szerint ismert anyai nagybátyja, Gyula, valamint Ajtony, továbbá talán más törzsi hatalmasságok ellen, amelyek révén élete vége felé joggal tekinthette magát az összes magyarok királyának. A Koppány leverésétől Ajtony legyőzéséig eltelt mintegy 30 év alatt István kemény kézzel tett rendet az országban, leszámolt ellenfeleivel. Törvényeket alkotott, amelyek a keresztény vallás kiterjesztését, a kialakuló feudális állam megerősítését, a magán tulajdon védelmét szolgálták. Ő hozta létre a vármegyéket, amelyek — noha alapvetően megváltozott tartalommal — máig élnek. Pénzt veretett, okleveleket adott ki. Nevéhez fűződik a magyarországi egyházi szervezet alapítása: érsekségeket, püspökségeket, kolostorokat alapított. Joggal illeti meg Istvánt az államalapító minősítés.

EGYETLEN HITELES képi ábrázolását 1031-ből, az utóbb koronázási palástta alakított miseruháról ismerjük. Kerek szemű, nagy fülű, bajuszt és szakállt viselő, megtört arcú, hajlott korú ember tekint ránk onnan. Bár vallásossága — ha lehet — még tovább fokozódott, s figyelme egyre inkább az ég felé fordult földi dolgok helyett, ez nem gátolta meg abban, hogy példás bosszút ne álljon Vászolyon. Szemét kitolatla, fülébe forró olímot öntetett, azaz uralkodásra alkalmatlanná tette, fiait pedig, a későbbi magyar királyokat, száműzte. Már érezte közeli halálát, amikor udvari előkelőitől ígéretet vett, hogy utána Péter fog uralkodni, s intette őket a keresztény hit megőrzésére. Politikai testamentum volt ez, a kereszténységet Magyarországon meggyökereztető, a feudális állam alapjait megvető király végrendelete. 1038. augusztus 15-én halt meg. Székesfehérváron temették el, abban a bazilikában, amelyet ő alapított. S ha érték is a fiatal Magyarországot súlyos megrázkódtatások az István király halála utáni évtizedekben, alkotása túlélte a válságot. Amikor 1083-ban szentté avatták, ezzel a lépéssel immár a krízisből kilábaló, a megerősödés útján elindult keresztény Magyarország tisztelget emléke előtt. István már életében rendkívüli tetteket végrehajtó, nagy történelmi egyéniség volt, halála után pedig az a sors jutott neki osztályrészül, ami csak nagyon keveseknek adatik meg: halhatatlan lett. *Egy nép tisztelt benne dilaot létrehozó, egyházat alapító, a magyarokat a hunok és az avarok sorától, a megsemmisüléstől megmentő királyát.*

Kristó Gyula

Gizella — társ az országépítésben

Az első magyar királyné

Az országalapító István király ünnepén talán nem meglepő, ha feleségéről, az első magyar királynéről is szót ejtünk. Személye, szerepe, nem annyira közzismert mint királyi férjéé, pedig szelid állhatatossággal, okos mértéktartással méltó társnak bizonyult. Ha végigtekintjük az évezred első felének irodalmát, meglehetősen gyakran találkozunk Gizella nevével. Mintegy száz történelmi — többségben külföldi — munka emlékezik meg róla, elsősorban férjével, István királlyal kapcsolatban. A gyakori említés még így is azt jelzi, hogy népszerű alakja volt a krónikáknak.

Géza fejedelem következetes békepolitikájának része volt fiának Gizellával kötött házassága is. II. (Civakodó) Henrik bajor herceg agresszív külpolitikáját fia, Henrik herceg nem követte. Így II. Henrik halála után alkalom nyílt a bajor-magyar viszony rendezésére. Géza fejedelem és felesége Sarolt, leánykérő küldöttséget menesztett Regensburgba, ahol a hercegi család fő tanácsadója, Wolfgang püspök élt. Ő volt a magyarországi tériők első képviselője is. Az eredetileg apácának szánt Gizellát — egyik húga, Brigitta is apaca lett — erősen vallásos légkörben nevelték.

A krónikák képe

Az ifjú Henrik herceg örült a leánykérésnek, úgyis, mint a középkori békekötés egyik formájának. A házasságkötésre 996-ban került sor. István herceg fiatal feleségét feltehetően először a nyitrai várba vitte. A magyarok ősi vallási kultuszait és bálványait már Géza fejedelem elpusztította, így Istvánnak és Gizellának a terítés folytatta és az egyházépítés maradt. A veszprémi püspökséget István nagybőri legendája és egy 1232-ből származó ítélettelvél szerint Gizella alapította Szent Mihály tiszteletére; 1002-ben már állt a templom.

A királyi udvarházak rendszere mellett István korában kezdett kiépülni a királyi udvarházak szervezete is. A királynéi udvar szervezében volt, Gizella a veszprémi püspökséget tekintette saját kápolnájának, a püspököt pedig főkaplánjának, de ő volt egyben a királyné kancellárja is. A püspökség és Gizella királyné szoros kapcsolatát igazolja az a tény is, hogy Gizella — István halála után — mielőtt kénytelen volt elhagyni az országot az őt ért sérelmek miatt — koronáját a veszprémi püspökségre hagyta. Am csak 1217-ig őrizték itt, mert II. András a szentföldi kereszties hadjáratra készülve — a költségek fedezésére — magával vitte az értékes felségjelvényt.

Milyen volt Gizella királyné portréja a korabeli és a későbbi krónikák tükrében? *Uzoki* András részleg alapos munkája nyomán részletes képet kaphatunk a királyné személyének megítéléséről. A XI. századi források lényege, hogy Gizellát, mint a bajor uralkodóház tagját, *Henrik császár feleségül adta Istvánnak és ezzel a dinasztikus házassággal sikerült a pogány magyarokat keresztény hitre téríteni.* A XII. századi források változtatás nélkül átveszik a fentieket, kivételt a Hartviki püspök által írt krónika és a Szent István ismeretlen szerzőtől származó legendája képe, ahol a *hangsúly a nyugati krónikákkal szemben azon van, hogy a magyar király feleségül vette Gizellát.*

A XIII. századra általánossá vált Gizella-kép a későbbiekben sem változott. Jámor, kötelességtudó feleségként emlegetik, aki megnyitotta a szegényeknek, vallásosságát, szelidségét, vendégszeretét minden krónikás dicséri. Egyedül Albericus helyez-

gyűthetünk a kezdeményezés révén, akkor biztos a siker. A képek előállításával a sztorialap megalkotásával egyébként foglalkozunk. Van, aki e munka kedvéért tanult meg festeni, mások kreatív vizuális játékokba vonnak be gyerekeket, s a kicsik, akiknek remek a drámai látásmódjuk, papírból vágják ki és ragasztják össze a tabellákat. Színházi szempontból pedig arra törekszünk, hogy ne egyszerűen reprodukáljuk a hagyományt, hanem népszerűbb műfajt teremtünk.

— Mit adnak elő a mai képmutogatók? — A *Képmutogató* című balladát Arany Jánostól, Babits *Mozgófénykép-ét*, *Milóti Millesen* címmel egy, sok aktuális kérdést fölvető kompozíciót, továbbá az *Aranykulcsok* Tolsztoj nyomán. Először születben van a *Holdbéli csónakos-előadás* is.

— A *Közélgő bemutatók után, hol láthatjuk a produkciókat?*

— Folytatjuk a május-júniusban elkezdett lakótelepi színházolást, összel pedig zárt térben tartjuk az előadásokat.

(Mátraházi)

kedik szembe az általános felfogással és *magyar értesülésekre hivatkozva azt írja, hogy Gizella királyné sok bajt okozott, ezért férje halála után megölték.* A kutatások bizonyossága szerint ez az értesülés teljesen alaptalan volt. Tény, hogy Orseolo Péter utódként való jelölése valóban elhibázott lépés volt István király részéről, illetve a beteg királyt Gizella állásfoglalása erősítette meg ebben a döntésben.

Gizella, Péter személyében olyan utódot látott, aki latin keresztény mivolta és családja sorsa révén hűségese maradt Rómához, Regensburghoz és Konstantinápolyhoz, azokhoz a központokhoz, amelyeknek István monarchiaja európai helyzetét köszönhetette — írja Györfly György történész. Hogy nem így történt, azt előre nem tudhatták, a király és a királyné kegyelme férfközött Péter méltánytalanná vált az uralkodás, német hűbére adta az országot és talajt teremtett egy pogány lázadás kibontakozásához.

A XIV. századi források általában megtartották a már kialakult Gizella-portrét, és addigra általánossá vált Gizella szerepének hangsúlyozása a terítésben, sőt már a XI. század végi forrásokban elterjedt, hogy a magyarok megítélését István házassága indította el, a legkeresztényebb Gizella hozta az új hitet az országba. Az utóbbi beállításnak több oka volt. Az egyik, hogy II. Henrik császár szentté avatásához éppen ezt használták fel nyomóérvként. Pedig köztudott volt, hogy a kereszténység felvételét már Géza fejedelem szorgalmazta. Igaz, ez az igény nem Rómából indult ki, hanem a nemzetközi helyzet kényszerítette ki.

Az ország Géza fejedelemsege alatt Bizánc és a német-római császárság harapfogójába kerülhetett volna, ha a fejedelem nem érzékeli időben a veszélyt. Segítségért csak I. Ottó császárhoz fordulhatott, aminek természetes *alapfeltétele volt a kereszténység felvétele.*

Biztos, hogy Géza fejedelem nem volt hívő keresztény, de államférfiúi nagyságát mutatja, hogy megértette a kialakult helyzetet és ezzel előkészítette István országpolitikáját és beilleszkedését a nyugati társadalmi rendszerbe. *Gizella ezt a megkezdett utat segítette folytatni férje oldalán.*

Tudatos történelemhamisítás

Külön említést érdemel Thuróczy János, Heltai Gáspár és Bonfini Gizella-képe. Thuróczy krónikájából — amely mintegy évtizeddel megelőzte Bonfiniét — kétféle Gizella-portré bontakozik ki. Az egyik megfelel a korabeli krónikákból kirazóldott helyes képeknek, a másik hamis portrét fest a „gonosz királynéről”. Heltai — Kulcsár Péter szerint — Bonfini fordította le, illetve tőle is csak azt vette át, amit már Thuróczytól is megtalálunk. Ettől kezdve a magyar irodalomban meggyökeresedett ez a kétféle Gizella-kép, egy valódi jó, és egy fiktív hamis. Miért volt erre szükség?

Történelmi hátterét *Kristó* Gyula történész vizsgálta. Szerinte a hamis kép a „gonosz Gizelláról” az 1230-as években keletkezett, II. András és Gertrúd királyné korában. A kortársak *Gertrúd királyné iránti ellenszenvüket Gizella királynéra vetítették vissza, mert a királyné — II. András — életében gyűlöletüket nem hangoztathatták nyilván. Kristó* kiemeltja, hogy a krónikások részéről nem a két személy összetévesztéséről van szó, hanem nagyon is tudatos történelemhamisításról.

Gizella királyné halálának időpontját ma sem tudjuk pontosan, temetésének helyéről még a legutóbbi években megjelent történelmi munkák is különbözőképpen vélekednek. Három alternatíva szerepel: a *veszprémi székes-egyházban temették el, Passauban, a nedernburgi apácakolostorban van a sírja, végül Székesfehérváron, a királyi temetőhelyen kerülhető végső nyughelye.* A téma alapos ismerője, *Uzoki* András, nagy forráslemezsel foglalja össze a három elmélet valószínűségét.

A korabeli szokások a székesfehérvári temetést valószínűsítik leginkább, de ennek ellentmond, hogy István király és Imre herceg testének felemelésekor a szentté avatáshoz (1083), említést sem tesznek Gizelláról.

Az évezred első felének hazai és külföldi forrásai közül egy se emlegeti az esetleges veszprémi temetést. Pedig a középkorban ez nyomó érv lett volna a veszprémi püspökök kiváltságainak megerősítéséhez. A püspökök ez irányú közömbössége azt sugallja, hogy nem ott temették el. Az egyetlen ilyen adat a XV. századból Bonfiniétől származik, de adatát ő is egy XIV. századi

felirat alapján közli, ami nem is sírkövön, hanem egy emlékkövön volt olvasható.

A hiteles temetőhely

Mai ismereteink szerint a *passau nedernburgi kolostorban levő sír bizonyult hitelesnek.* Az Inn és a Duna összefolyásánál fekvő ősi püspöki székhely, Passau alsóvárosában épült a XI. században egy monostor. Azóta többször átépítették az eredetileg román bazilikát, ma a kápolnának használt helyiségben látható Gizella királyné gótikus sírjéne és eredeti sírkölpája. Ha a forrásokat összegezzük, feltételezhető — mi több, valószínű —, hogy a királyné 1045-ben, III. Henrikkel együtt kivonult az országból és a nedernburgi kolostorban apácáfátylat öltött. Később — nem tudni pontosan mikor — apátnő lett, és halála után a kolostor templomának Szent Ágata nevű kápolnájában temették el.

A templom 1244-ben, majd 1285-ben leégett, ennek ellenére több XI. századi része épen maradt. *Az eredeti sírt 1420-ban felülről megnyitották,* az eredeti sírlapot mai helyére emelték és befogalták a gótikus sírípítmény talpazatába. 1908-ban W. M. Schmid, a müncheni múzeum konzervátora bontotta ki a sírt a püspökség engedélyével; a vizsgálatot a magyar Forster Gyula vezette.

Az embertani azonosítást *Ferdinand Birnkner,* a müncheni egyetem antropológusa végezte el 1911-ben. Megállapította, hogy néhány kisebb csontot kivéve a többi megvan és egyazon személyhez tartozik. A következő megállapításra jutott: „A csontváz minden bizonnyal nő volt... A test magassága meghaladta a 170 cm-t... a fogazat rendkívül rossz; zöme még a halott életében kihullott... a csontváz legalább 60–70 éves, magas növésű, gracilis csontozatú nő volt”.

A vizsgálatok alapján *Gizella 1055–1065 között halhatott meg.* A német kormány 1917-ben a csontmaradványokat egy vasládába tette és a sírkamra északi oldalán készített nyíláson át visszahelyezték a sírba.

Problémát csak a sírfelirat olvasható évszám okoz, ami 1095-ben jelöli meg az elhalalozás évét, ez pedig teljességgel lehetetlen. Az eredeti XI. századi sírfeliratot 1977-ben vizsgálták meg, ezen egyértelműen olvasható a *GISYLA ABBATISSA* felirat, valamint az elhalalozás dátuma, május 7-e évszám nélkül. Az 1420-ban épített gótikus kenotáfium (jelképes sír) fedőlapja vörös márvány, rajta gót betűkkel a következő latin felirat: *GYSYLA ABBATISSA.* A szöveg folytatása magyar fordításban a következő: „Az Úr 1095. évében, május 7-én elhunyt a tiszteletre méltó Gizella Urnő, Szent Henrik császár húga, Magyarország királyának, Istvánnak a felesége, ennek a monostornak az apátnője. Itt van eltemetve.” A feliratban az évszám téves, valószínűleg rossz véset.

Gizella királyné szerepe tehát úgy összegezhető, hogy István király oldalán segítette azt az utat folytatni a szerveződő magyar államnak, amit Géza fejedelem kezdett el a kereszténység fölvetelével. István király a Gizellával kötött házasság révén, családi kapcsolatba került egy nyugati dinasztiával, ami megkönnyítette beilleszkedését az európai fejedelem sorába.

Hankó Ildikó

Oszmanisztikai világtudományi rendeznek Pécsen

(MTI) Pécs lesz a házigazdája a VII. oszmanisztikai világtudományi rendezésnek. Az oszmán-török civilizációval foglalkozó tudósok először találkoznak egymással Magyarországon. A szeptember 7. és 12. között megrendezendő tudományos ülésen előreláthatóan huszonöt európai és tengerentúli ország oszmanisztái vesznek részt; történészek, nyelvészek, irodalmárook, néprajzkutatók, művészettörténészek és más tudományágak képviselői.

Az oszmán civilizációval kapcsolatos kutatások és a közlések összehangolására 1971-ben franciáországi központtal nemzetközi oszmanisztikai bizottság alakult, amelynek egyik alapítója és mindmáig tagja *Hazi* György akadémikus, az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat főigazgatója. A magyar tudós elmondta, hogy a nemzetközi szervezet választása azért esett hazánkra, mert az ország egy jelentős része másfél évszázadon át az oszmán birodalom provinciája volt, ahol a törökök jelentős kulturális emlékeket hagyott hátra a XVI–XVII. században. A török—islám kultúra legnyugatibb emlékei hazánk területén találhatóak.